

Gépelemek mechatronikai mérnököknek

6. témakör

Térképző elemek

Tömítések feladata

Tömítések feladata (funkciója):

két tér elkülönítése, a két tér közötti közegáramlás megakadályozása vagy mérséklése, a tömítettség biztosítása.

Módja: a tömítetlenségi út lezárása!

Hogyan lehet lezárni a tömítetlenségi utakat?

1. erővel: odaszorítjuk - $>p$ tömítőnyomást létesítünk,
2. anyaggal: hegesztés, ragasztás, tömítő massa, tömítés,
3. alakkal: nagy pontossággal gyártjuk,
4. egyéb (pl. levegő, folyadék, erőter stb.)

Tömítések csoportosítása

1. Tömítőelemek relatív mozgása szerint

- nyugvó (statikus)-,
- elmozdulást megengedő (pl. védőharmonika)-,
- mozgó: haladó vagy forgó tömítések.

2. Kivitel szerint

- érintkező-,
- érintkezés nélküli tömítések.

3. Alkalmazási terület szerint

- csőkötések -,
- hidraulikus/pneumatikus munkahengerek -,
- tengelyek -,
- egyéb, osztott elemek tömítései.

Tömítések csoportosítása

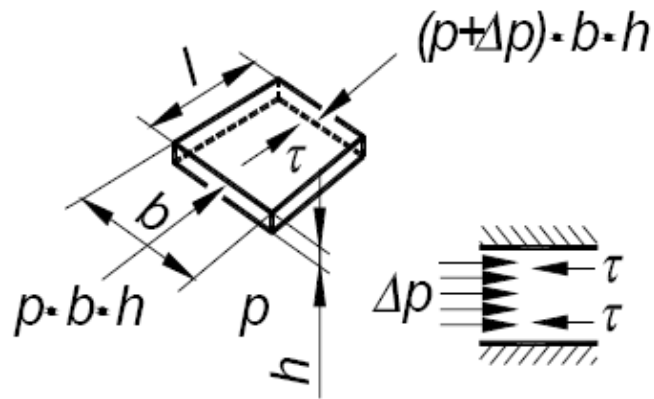
4. Tömítések anyaga szerint

- polimer (elasztomer, duromer és termopalsztikus)-,
- kerámia-,
- fém-
- kompozit (társított) tömítések.

Porózus anyagok tömítettsége

Nem tömör (porózus) anyagok esetén a tömítettség magyarázható:
az adszorpcióval és a kapilláris hatással.

Adszorpció: gázok vagy folyadékok
megkötődése szilárd test felületén

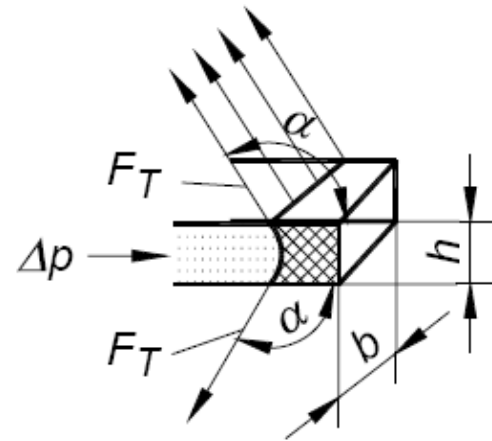

Egy elemi pórusnál a nyomáskülönbséggel a
folyadék tapadásából származó nyíróerő tart
egyensúlyt.

$$b \cdot h \cdot (p + \Delta p) - b \cdot h \cdot p = 2 \cdot b \cdot l \cdot \tau$$

$$\Delta p = 2 \cdot \frac{l}{h} \cdot \tau$$

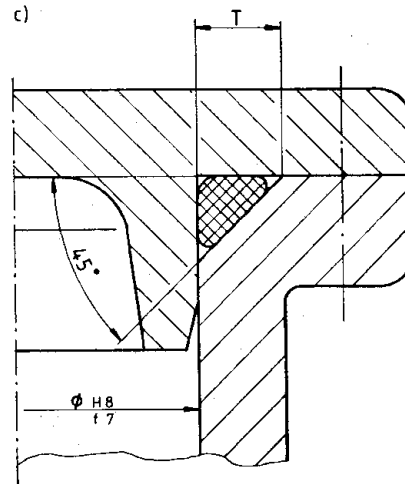
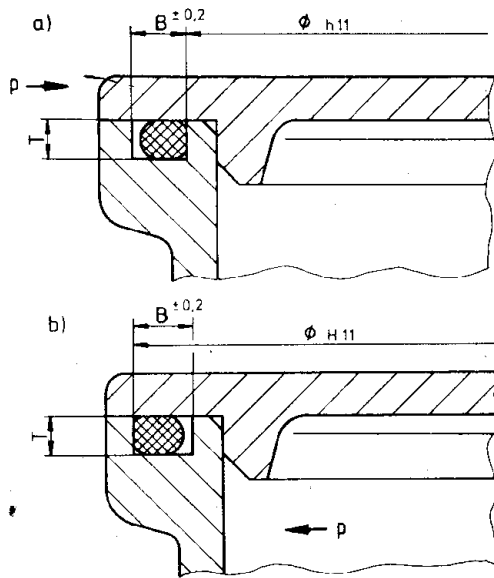
Kapilláris hatás: igen vékony csőben a
vele közlekedő folyadék a gravitáció
ellenében felemelkedik vagy lesüllyed.

$$2 F_T \cdot b \cdot \cos \alpha = \Delta p \cdot h \cdot b$$

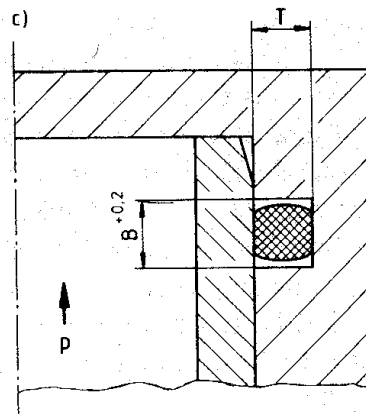
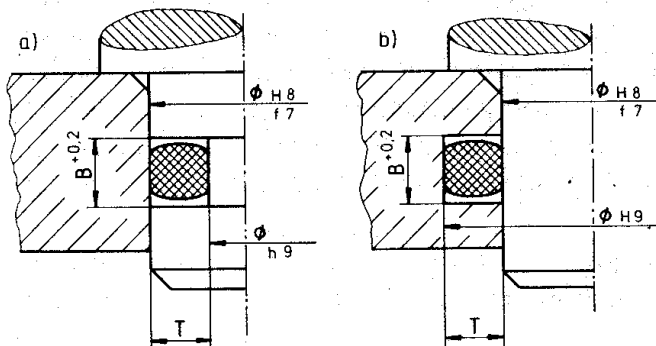
$$\Delta p = \frac{2 F_T \cdot \cos \alpha}{h}$$

O-gyűrű beépítése

Axiális illesztés

- a) Horony belső átmérőn illeszkedő külső nyomás esetén;
- b) Horony külső átmérőn illeszkedő belső nyomás esetén
- c) Háromszög alakú horonyban

Radiális illesztés

- a) Horony a tengelyben
- b) Horony az agyban
- c) Horony a fedélben

Végtelenített/speciális tömítések

Kóc

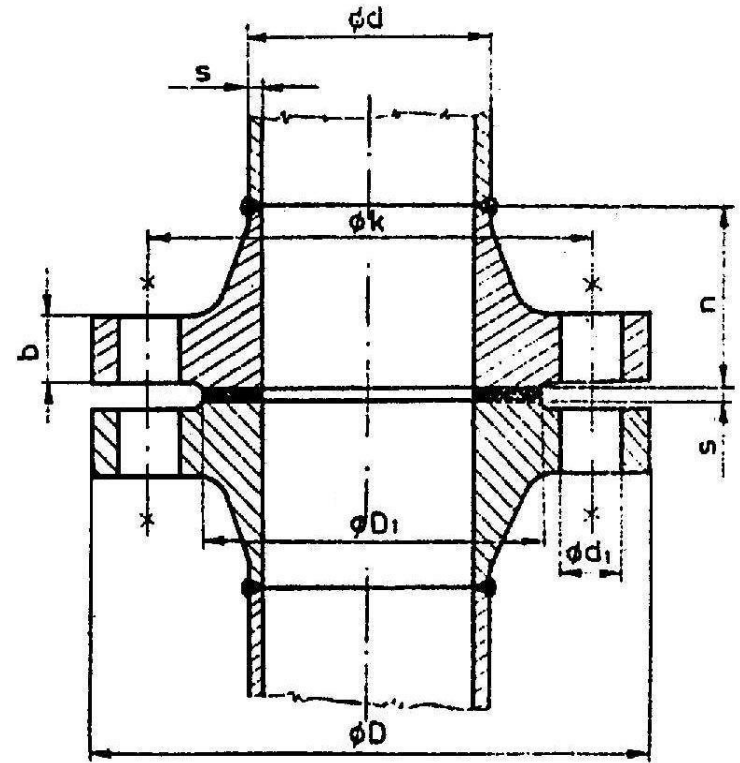
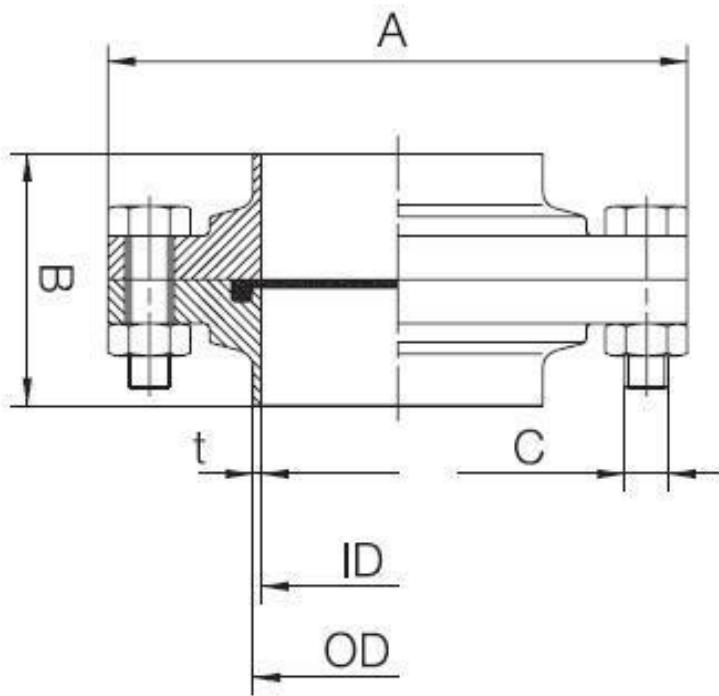

Teflonszalag

Egyedi tömítések

Karimatömítések

Mozgó, érintkező tömítések

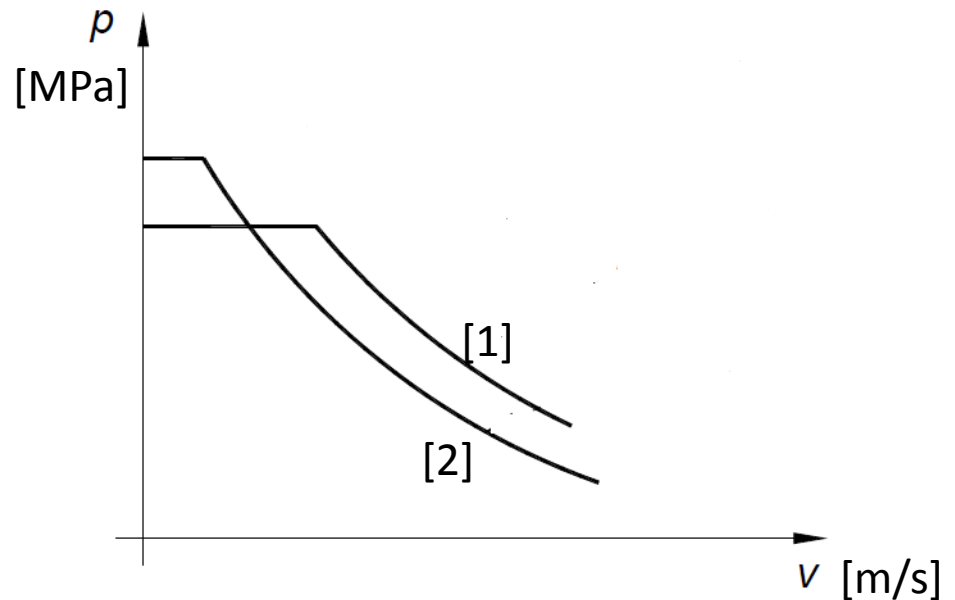
Mozgásforma szerint: haladó/alternáló-, forgó/alternáló tömítések.

Alapprobléma: van p felületi nyomás, v sebesség.

Következmény: melegszik és kopik a rendszer.

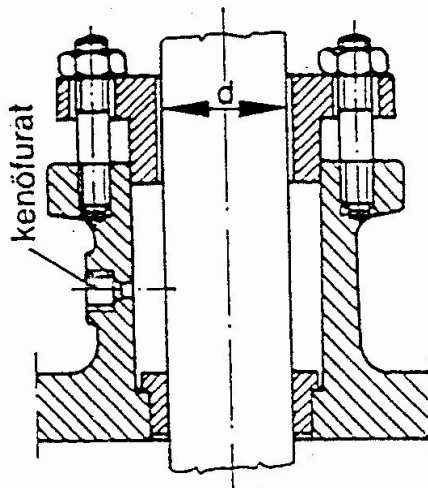
Veszteségteljesítmény:

$$P_s = F_s \cdot v = F_t \cdot \mu \cdot v = p_t \cdot A_t \cdot \mu \cdot v$$

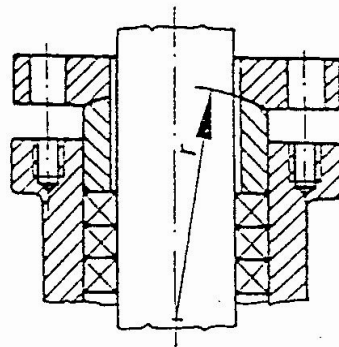

Mozgó, érintkező tömítések

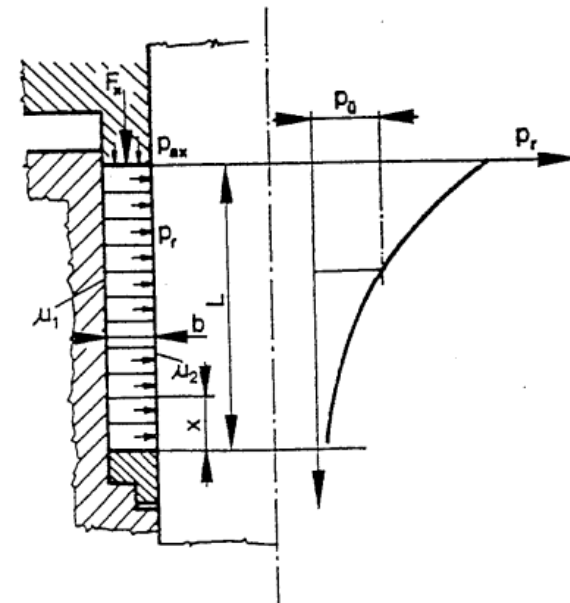
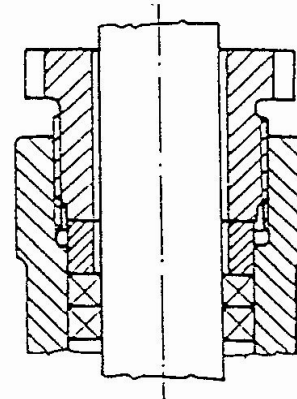
Tömszelence tömítések (packings)

karima
nyomógyűrűvel

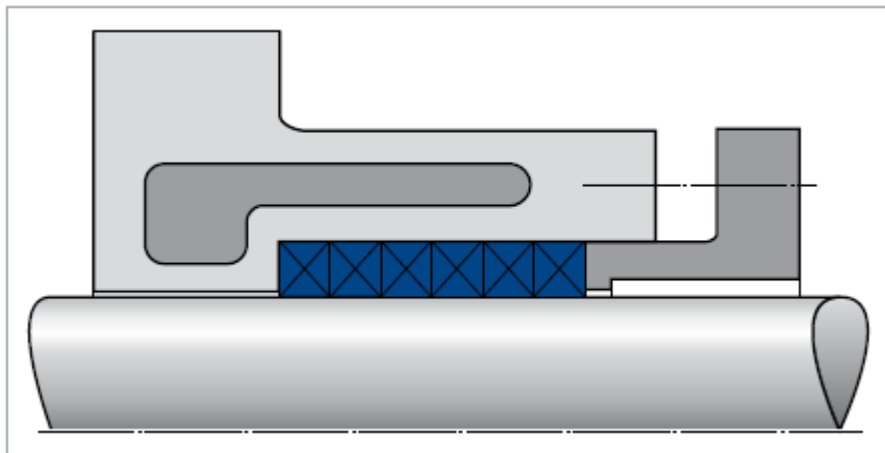

menetes persely
nyomógyűrűvel

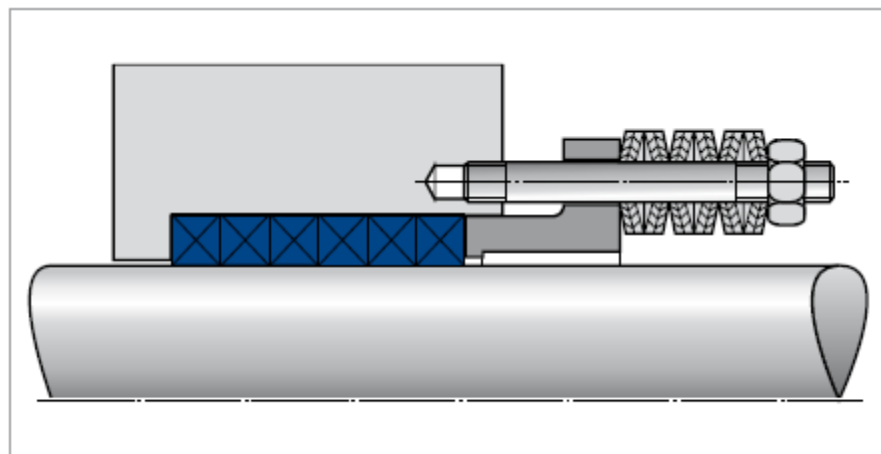
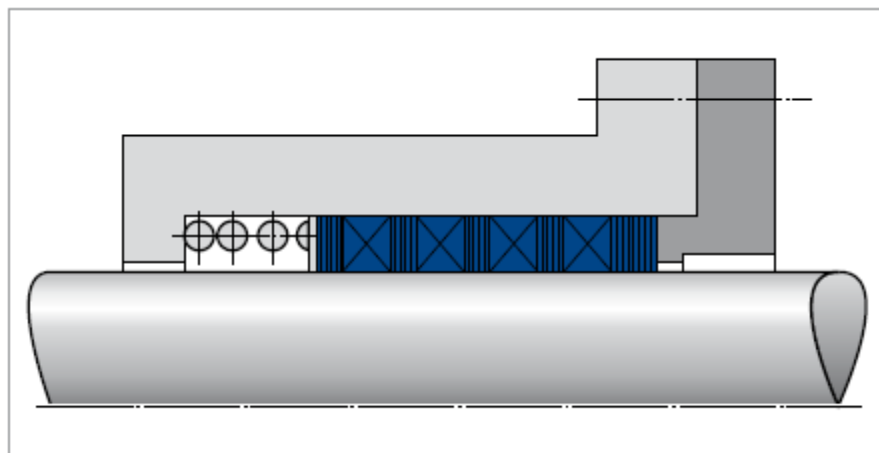

Speciális beépítések

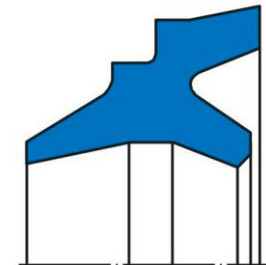
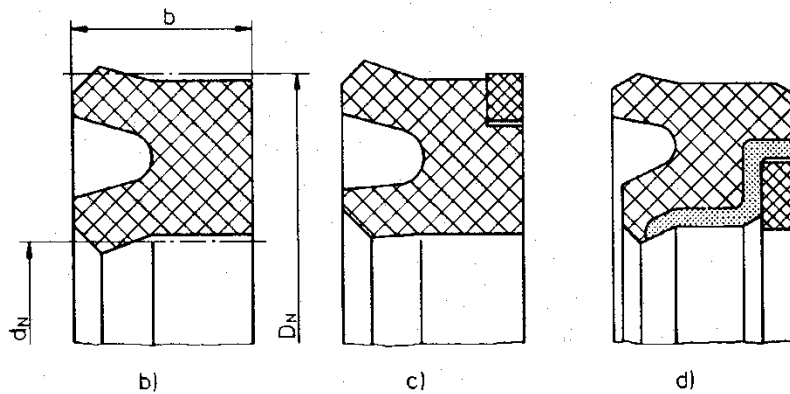
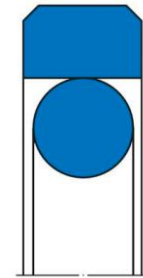
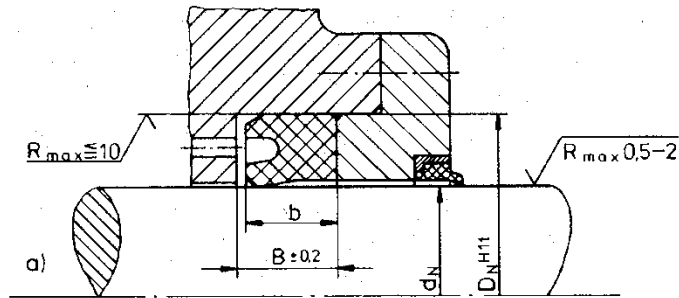
Külső hűtéssel

Rugó előfeszítéssel

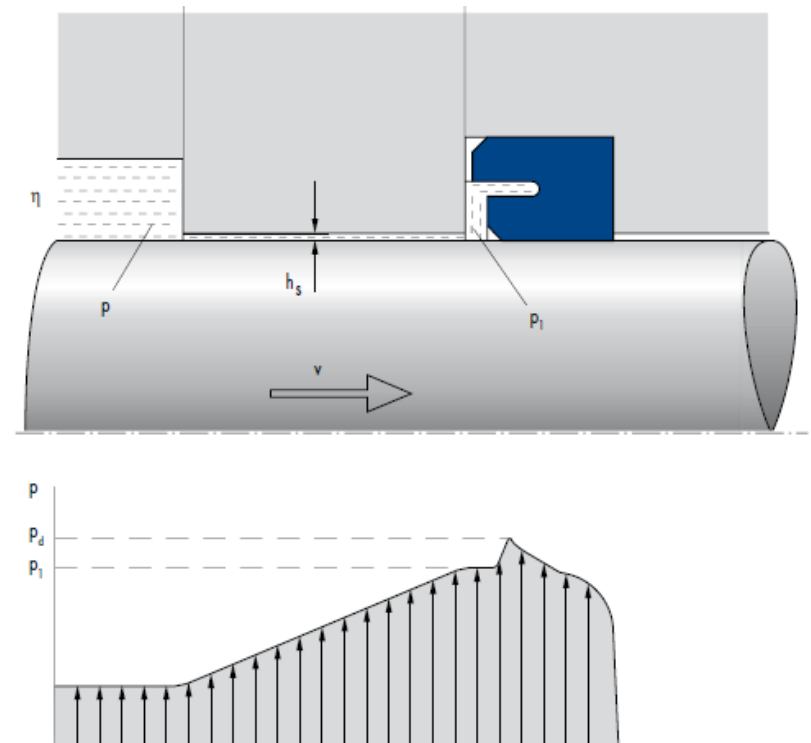
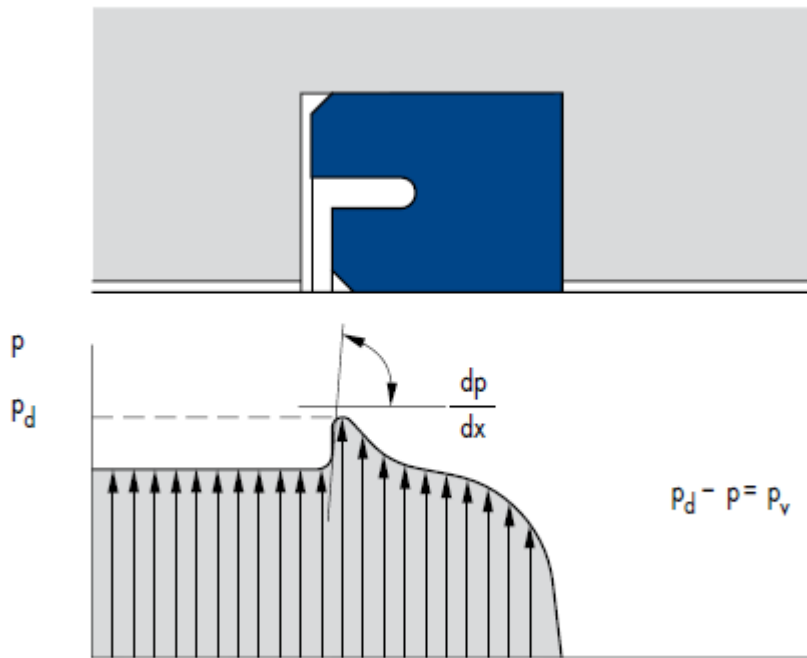

Mozgó, érintkező tömítések belső nyomással

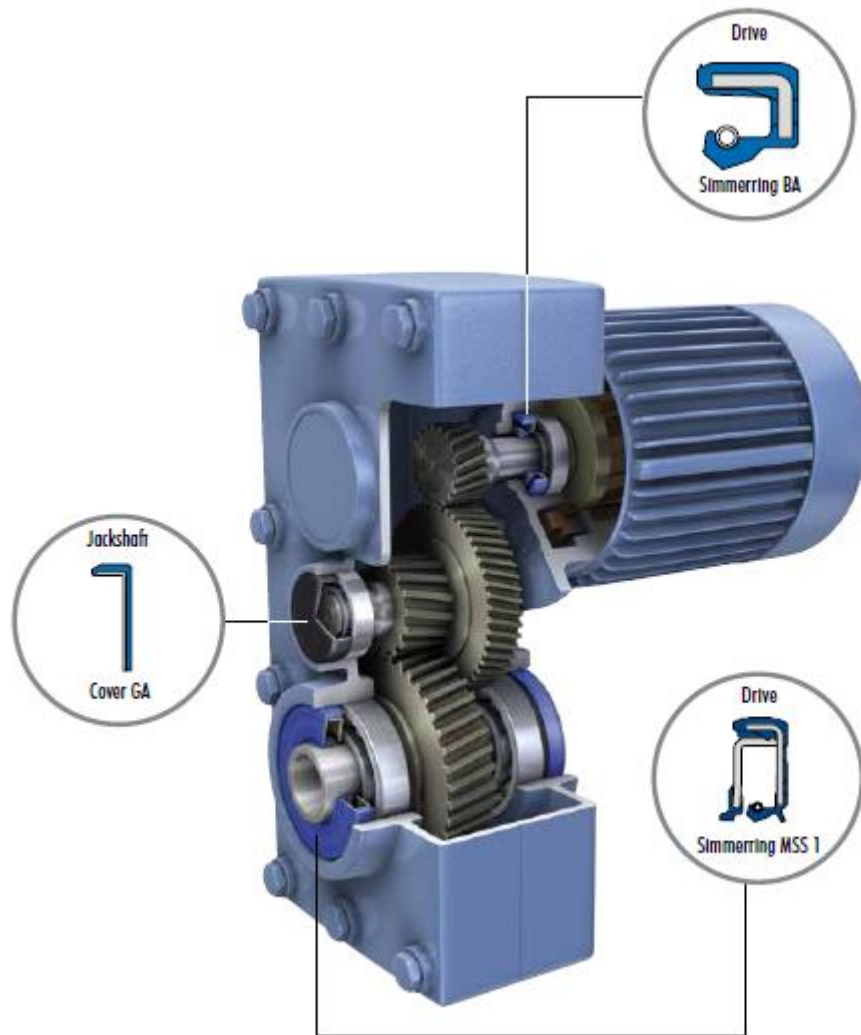
Mozgó, érintkező tömítések - résveszteség

Az üzemi nyomás (p) és tömítőajak rugalmas túlfedéséből adó nyomáseloszlás ismeretében számítható a löketenként kihordott olajmennyiség (veszteség).

A résveszteség arányos a geometriai mérettel, a lökethosszal, a közeg viszkozitásával és a nyomásgradiensek különbségével.

Forgó érintkező tömítések: palástfelületen

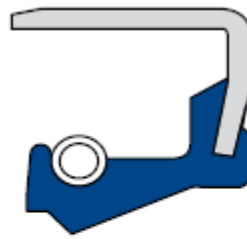
Radiális ajakos tömítések - szimmering

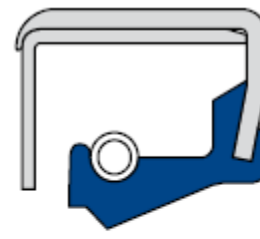
Type BA..
Type A
according to DIN / ISO
Static part smooth

Type BA...X7
Type A
according to DIN / ISO
Static part grooved

Type B1..
Type B
according to DIN / ISO

Type B2..
Type C
according to DIN / ISO

Type
Radiamatic
Static part
Fabric reinforced

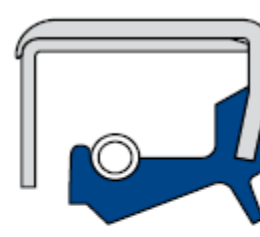
Type BA...SL
Type AS
as per DIN / ISO
Static part smooth

Type BA...SLX7
Type AS
according to DIN / ISO
Static part grooved

Type B1...SL
Type BS
according to DIN / ISO

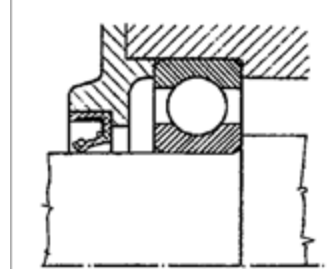
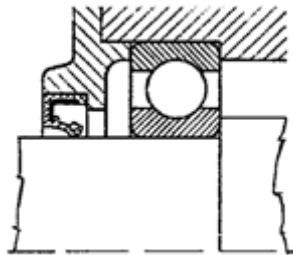
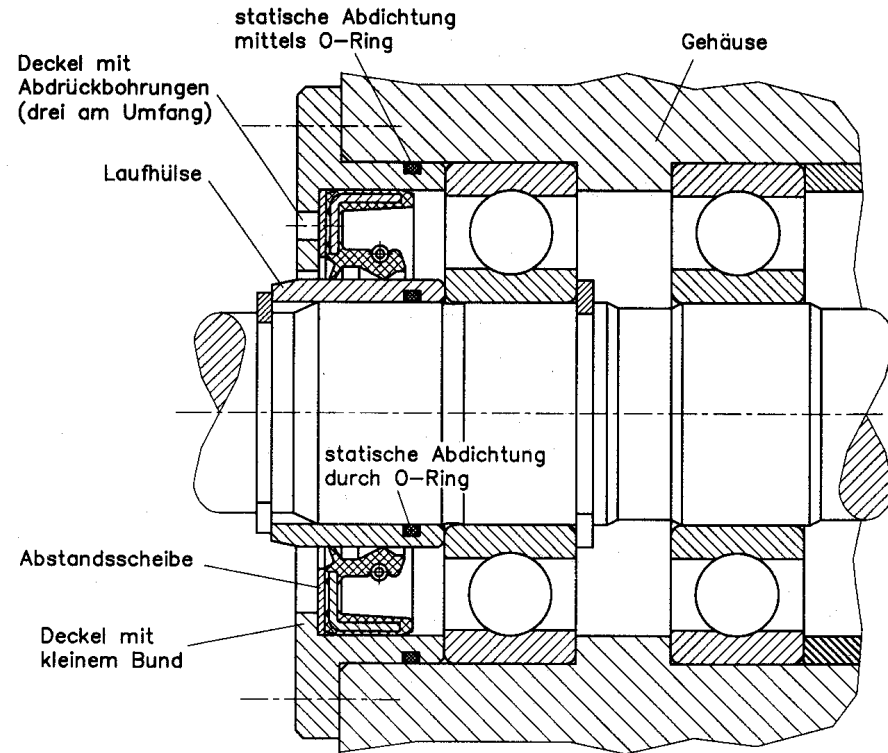
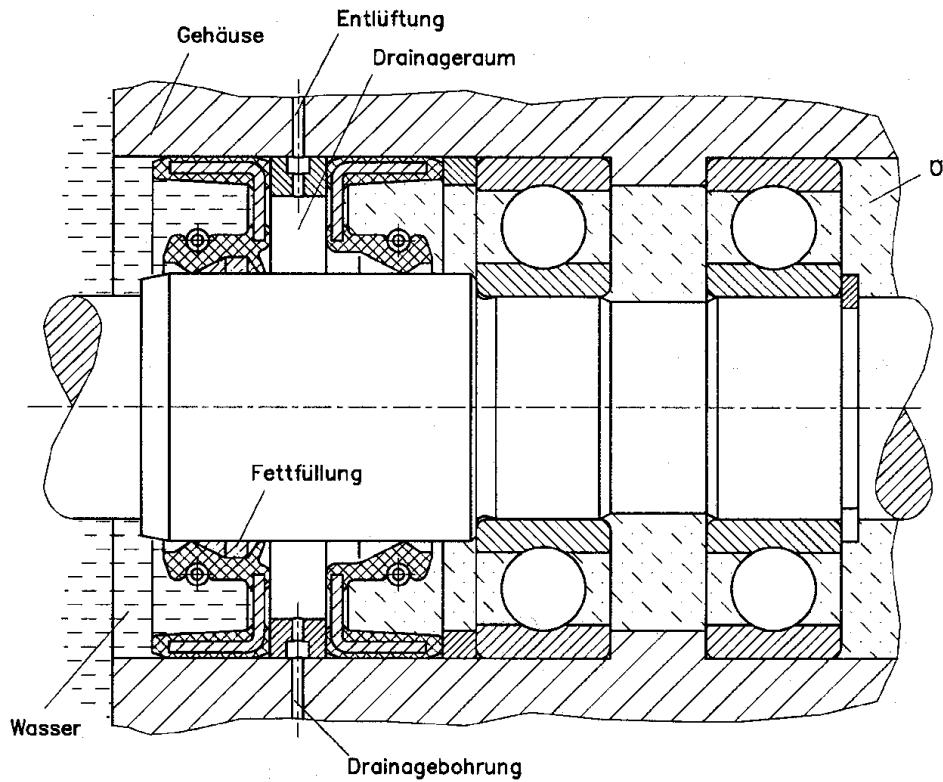

Type B2...SL
Type CS
according to DIN / ISO

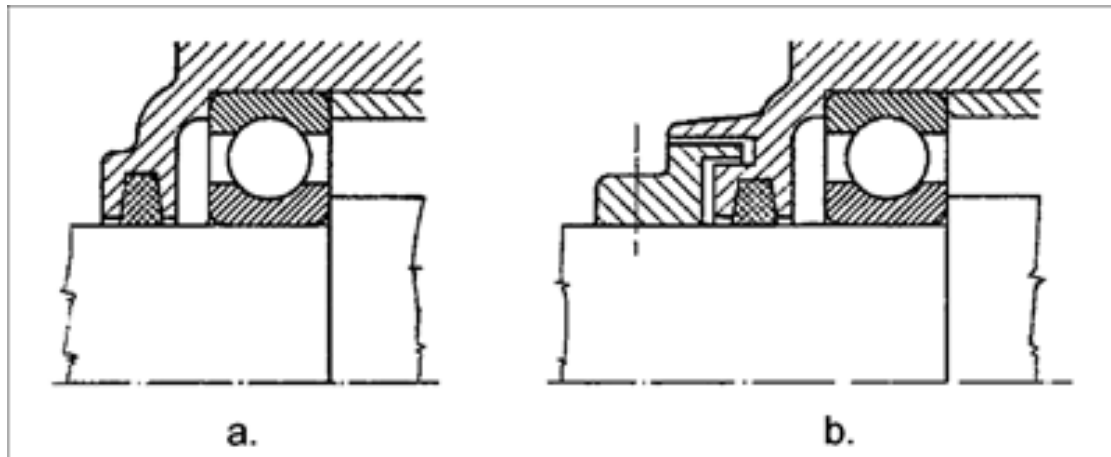
Type BD...SLX7
Special type

Szimmering beépítés

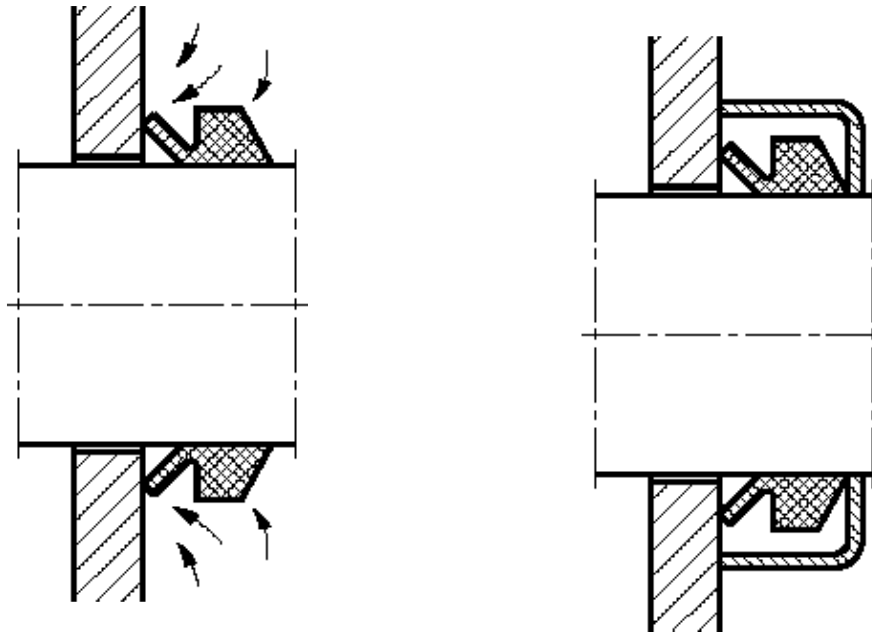

Nemeztömítés

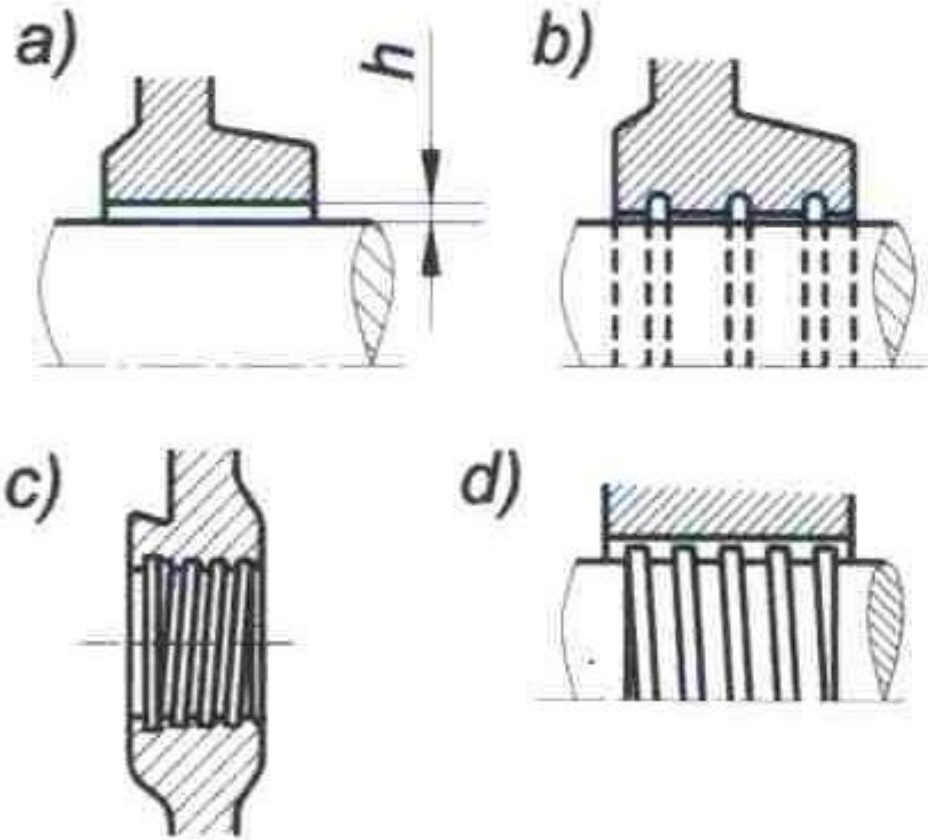

Forgó érintkező tömítés: homlokfelületen

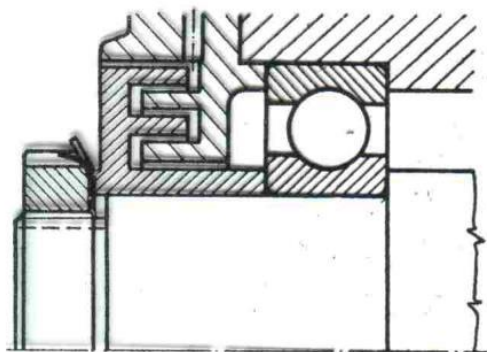

Mozgó, nem érintkező tömítések fajtái

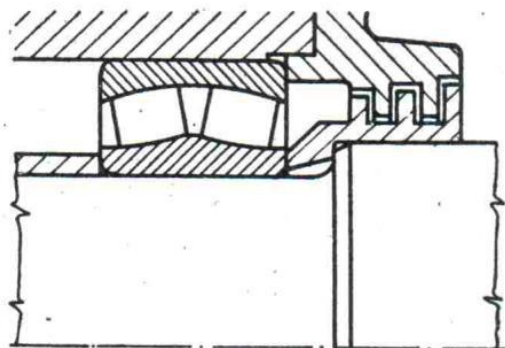
- a) Réstömítés
- b) Hornyos tömítés
- c) Visszahordó menet az agyban
- d) Visszahordó menet a tengelyen

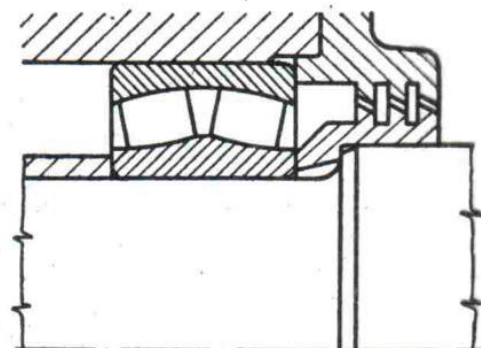
Labirinttömítések

d)

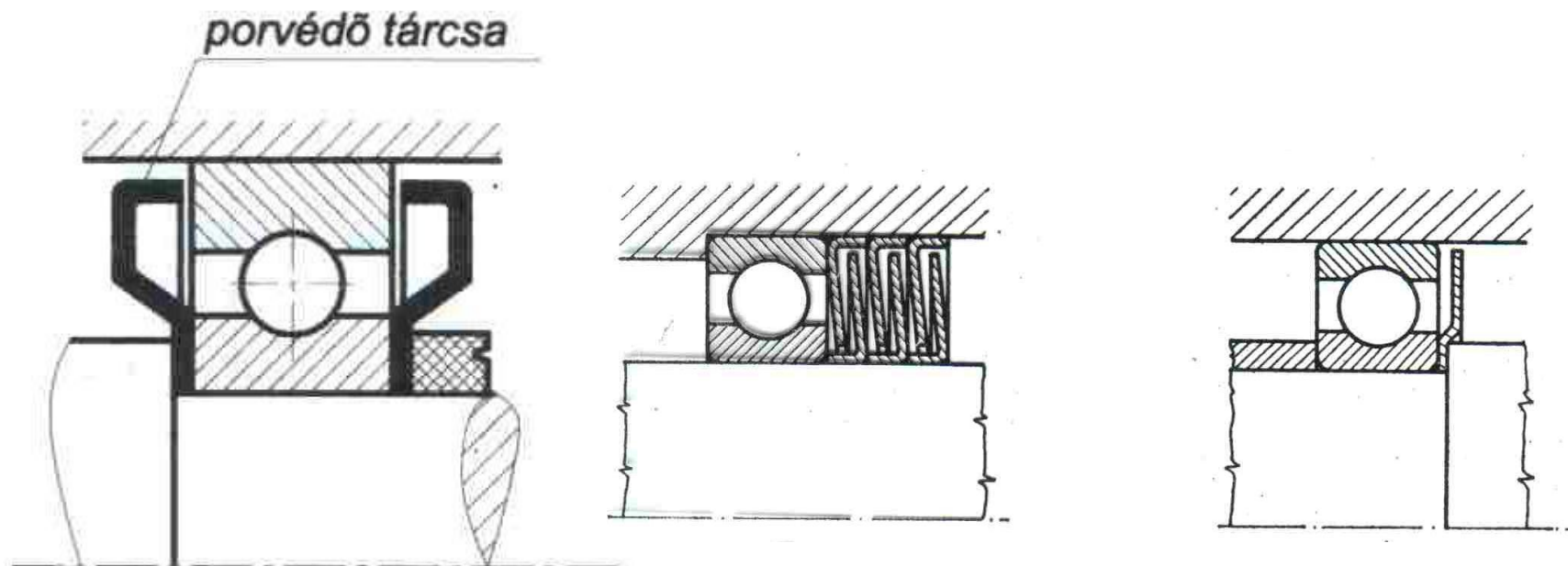

e) (osztott fedél)

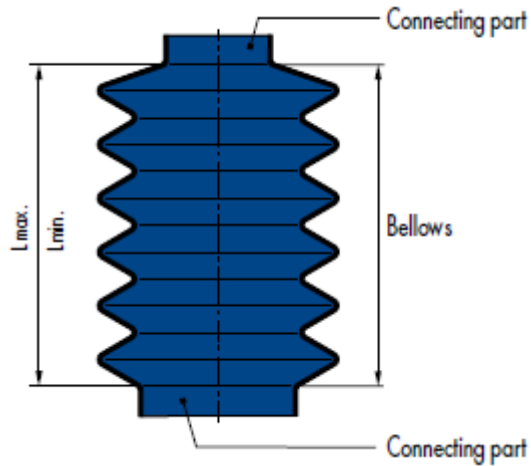

f)

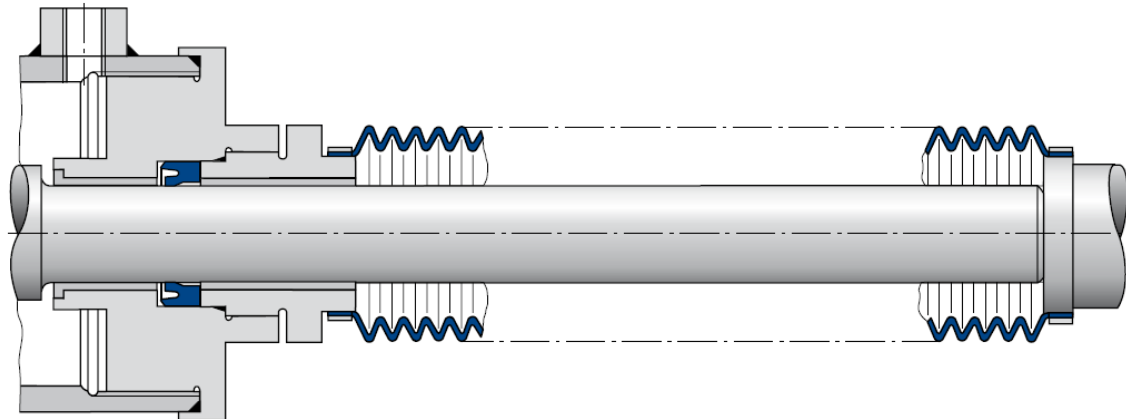
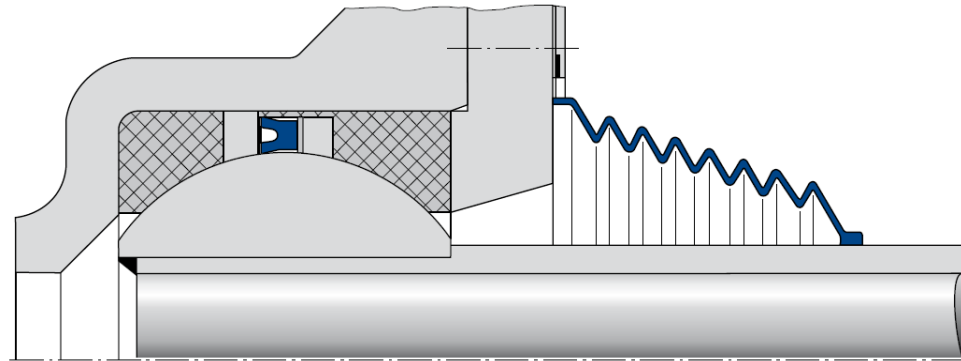
Védőgyűrűk, védőtárcsák

Elmozdulást megengedő: membrántömítések

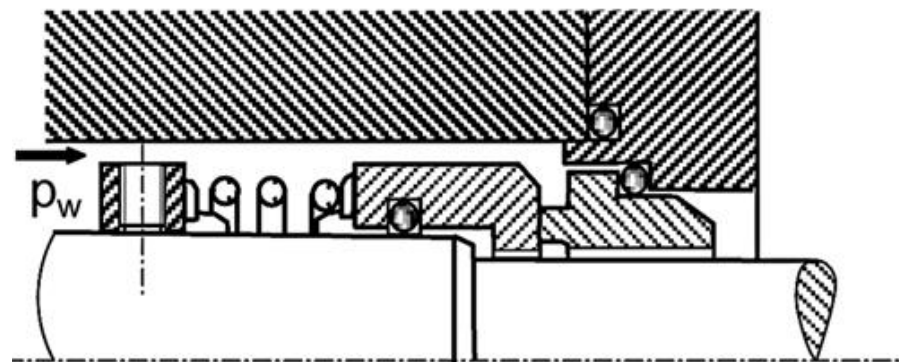
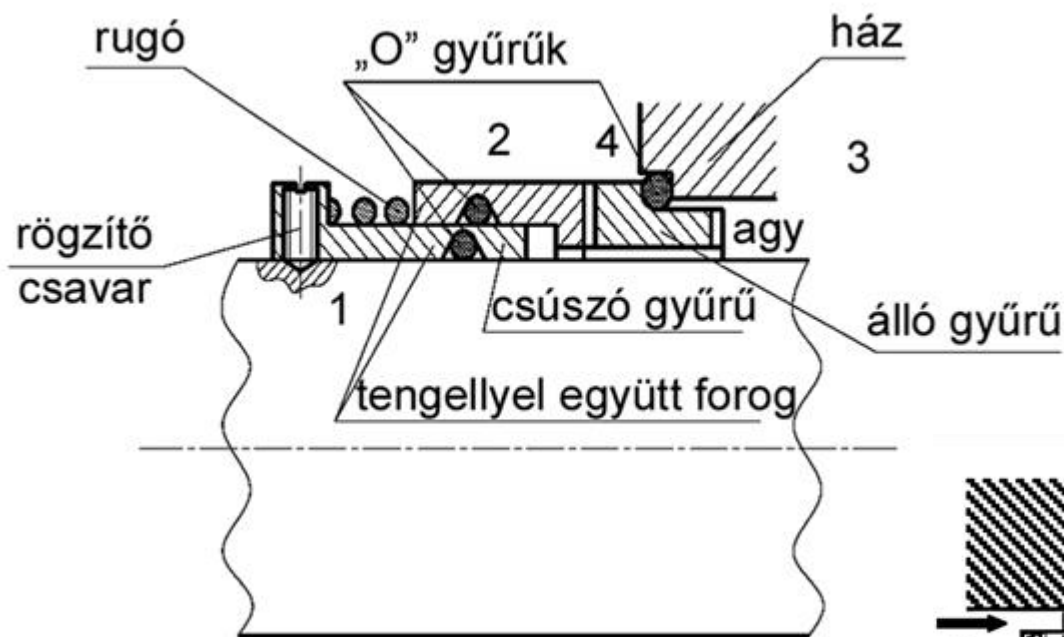

Alkalmazásuk: elsősorban hosszirányú, alternáló mozgásra, a két tér teljes „elkülönítésének” biztosítására

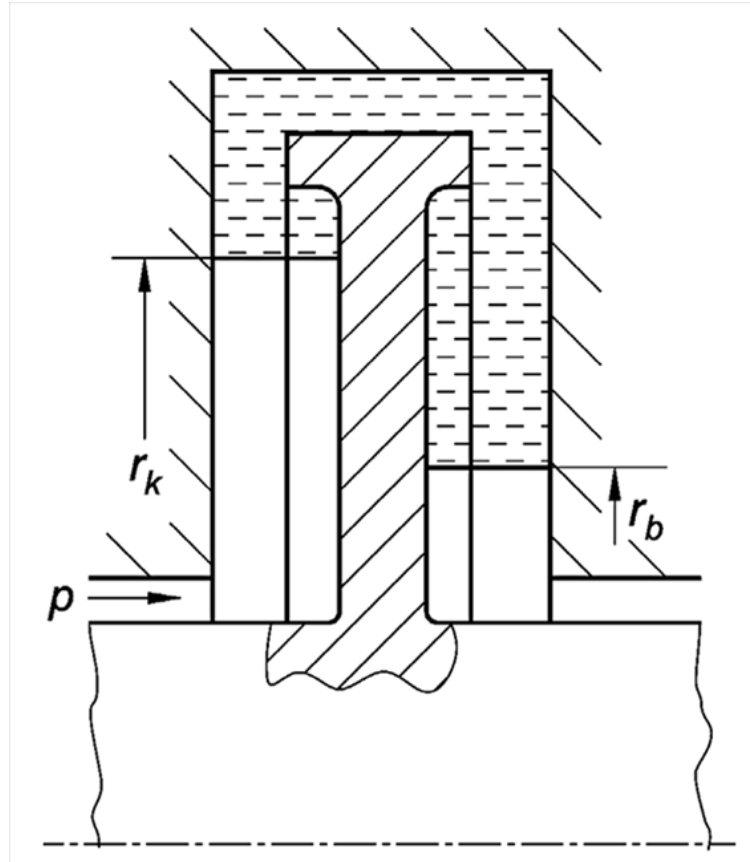
Csúszógyűrűs homloklap tömítések

A csúszógyűrűs homloklaptömítő szerkezetenél a tömítés működési alapelve az egymáson elmozduló (súrlódó) felületek pontos illesztésén és a felületek alakhűségén alapszik.

Tömítés zárófolyadékkal

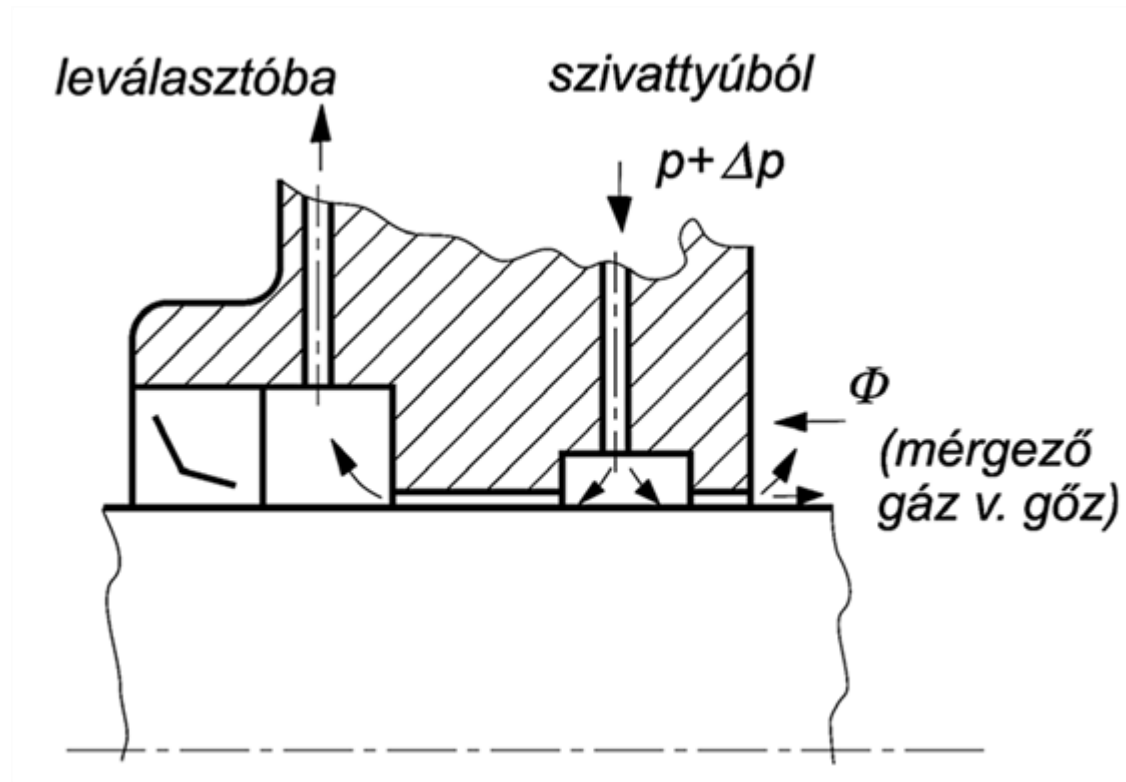
A centrifugális erő elvén működik. Nem túl nagy nyomásokra alkalmazzák, tökéletesen zár, de leálláskor megszűnik a tömítettség.

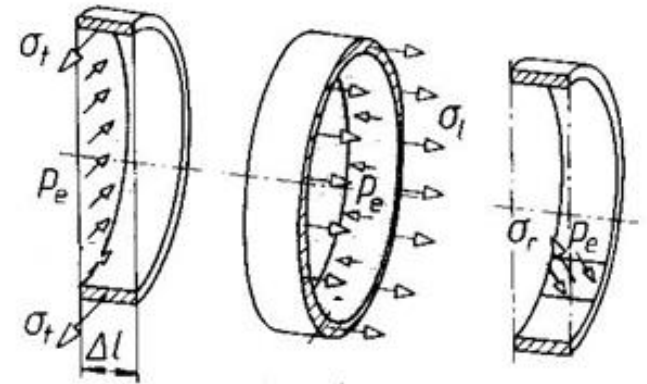
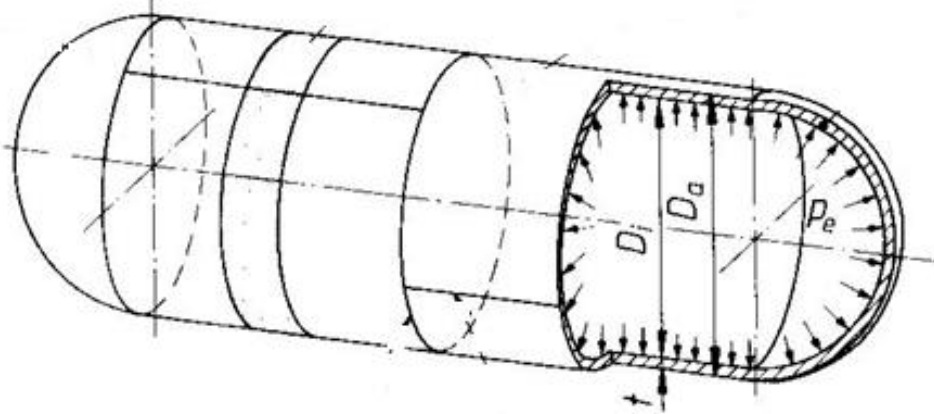

Tömítés áramló folyadékkal

Meglehetősen költséges megoldás, külön szivattyút igényel, ami a belső nyomásnál nagyobb túlnyomással szállítja a közeget.

Vékonyfalú csövekben ébredő feszültségek

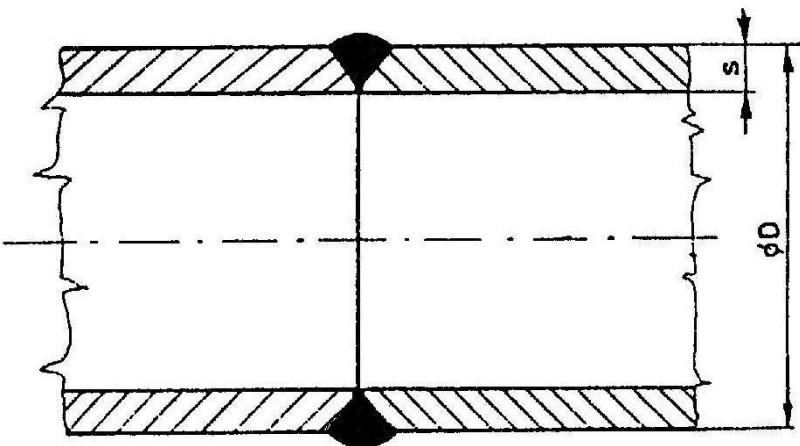

$$\sigma_t = \frac{F}{A} = \frac{dlp}{2sl} = \frac{dp}{2s} \rightarrow s = \frac{dp}{2\sigma}$$

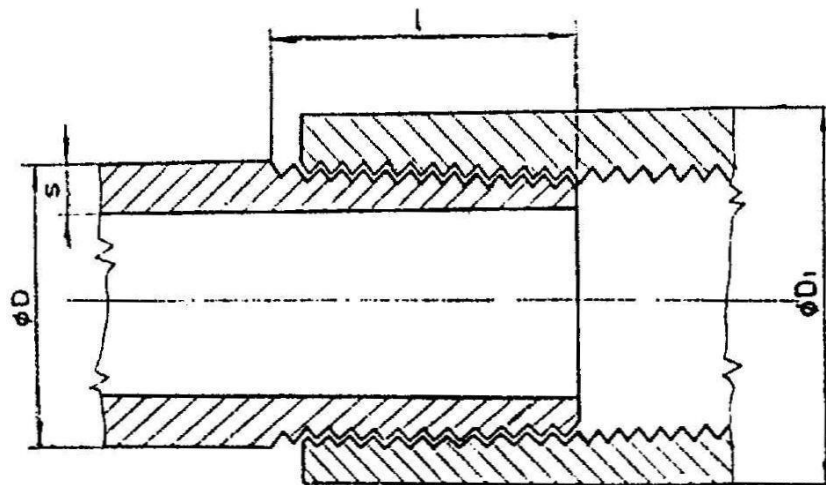
$$\sigma_{ax} = \frac{F_{ax}}{A} = \frac{\frac{d^2\pi p}{4}}{d\pi s} = \frac{dp}{4s}$$

$$\sigma_r = p$$

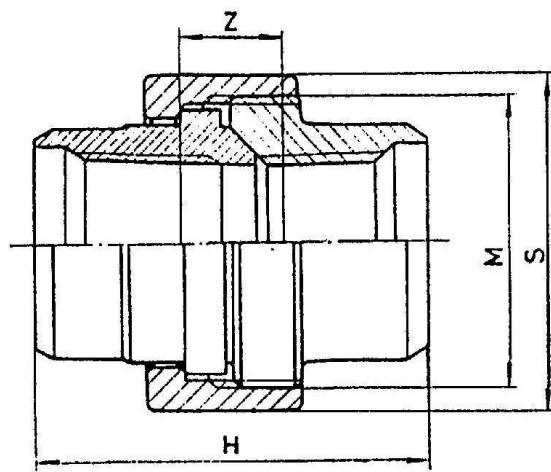
Csővezetékek illesztése

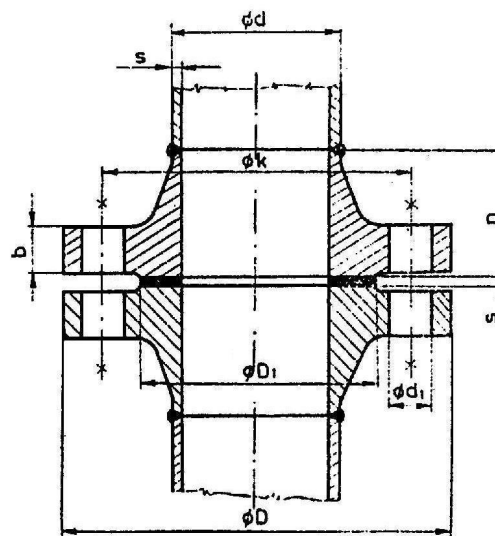
Hegesztés

Karmantyús csökötés

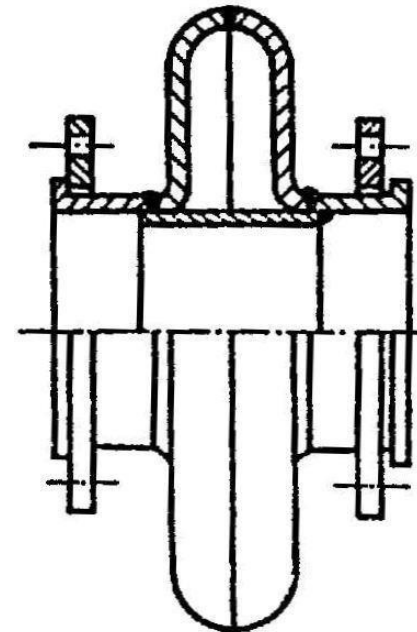
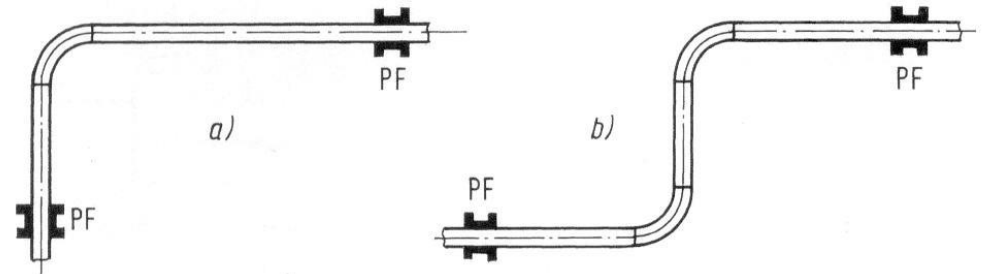
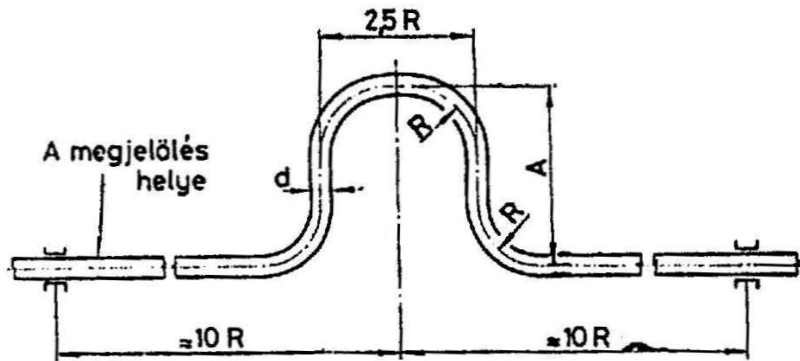
Hollandi

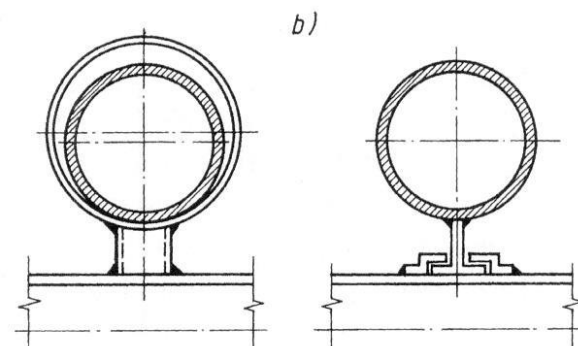
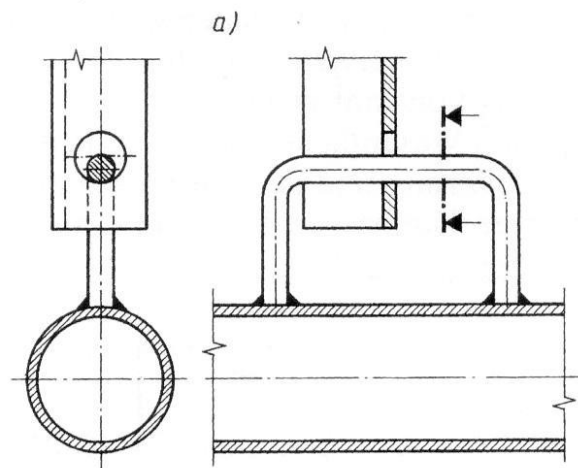
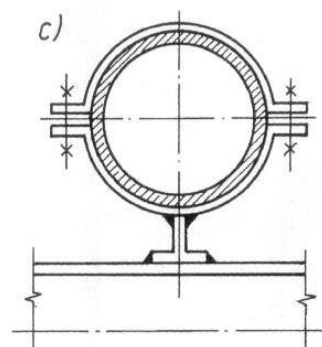
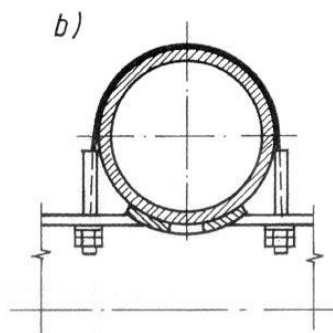
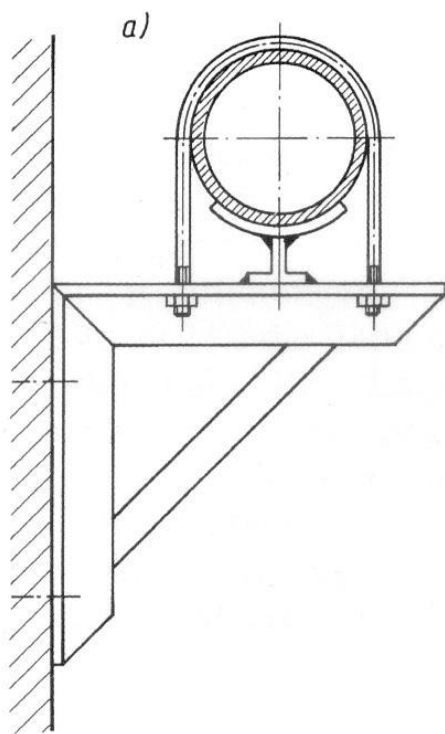
Karima

Kompenzátorok

A csővezetékek hosszúsága terhelésük és hőmérsékletük hatására megváltozik. A járulékos hosszváltozást kerülni kell!

Csőmegfogások

Köszönöm a figyelmet!